

УДК 338.431

JEL Classification: Q1; Q18

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108006>

*Я. М. ГАДЗАЛО, доктор сільськогосподарських наук,
професор, академік НААН*

*Ю. Я. ЛУЗАН, доктор економічних наук,
академік НААН*

Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції

Мета статті - визначити сучасні проблеми та обґрунтувати пріоритетні заходи для ефективного розвитку інтеграційних процесів стосовно аграрного сектору України з Європейським Союзом.

Методика дослідження. Використано діалектичний метод наукового пізнання процесів і явищ, порівняльного аналізу інституціонального середовища в Європейському Союзі та Україні, аналітичний - для об'єктивних оцінок соціально-економічних процесів в аграрному секторі України.

Результати дослідження. Обґрунтовано заходи для ефективного розвитку інтеграційних процесів аграрного сектору України до умов Європейського Союзу, доведено доцільність підготовки і закріплення оновленої державної аграрної політики України у відповідному законодавчому акті з метою зближення з відповідним правом та регуляторними механізмами Європейського Союзу, а також удосконалення системи державного управління аграрним сектором економіки України та взаємопов'язаним розвитком сільських територій.

Елементи наукової новизни. Визначено шляхи удосконалення державної аграрної політики з урахуванням євроінтеграційних процесів України.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути використані в практичній діяльності органів державного управління в питаннях організації зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням захисту національних інтересів, удосконаленні законодавства з аграрної політики та державного управління аграрною сферою України, у навчальному процесі. Табл.: 1. Рис.: 1. Бібліогр.: 17.

Ключові слова: євросоціація; інтеграція; державна аграрна політика; інституції; сільські території; аграрний сектор; зона вільної торгівлі; експорт; імпорт.

Гадзало Ярослав Михайлович - доктор сільськогосподарських наук, професор, академік НААН, президент Національної академії аграрних наук України (01010, м. Київ, вул. Михайла Омеляновича-Павленка, 9)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5028-2048>

Лузан Юрій Якович - доктор економічних наук, академік НААН, радник Президії Національної академії аграрних наук України (01010, м. Київ, вул. Михайла Омеляновича-Павленка, 9), радник дирекції Інституту продовольчих ресурсів НААН (02000, м. Київ, вул. Євгена Сверстюка, 4А)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

Постановка проблеми. Україна здійснює відповідні заходи з досягнення важливого державного пріоритету - стати повноправним і активним учасником глобальних економічних процесів. Безперечним підтвердженням цього слугує виконання Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом (далі - Угода про асоціацію), де питанням співробітництва в аграрному секторі економіки і розвитку сільських територій відведено важливе місце.

Оцінюючи сучасні виклики стає все очевиднішим, що для України євроінтеграція

виокреслюється визначальним фактором забезпечення успішності в економічній, соціальній, екологічній та інших сферах співробітництва і у світовому середовищі.

Разом із тим на шляху України до ефективної євроінтеграції ще необхідно забезпечити виконання ряду заходів інституціонального характеру, зокрема в питаннях зближення політик та законодавства.

Адаптація України до визначених Угодою умов співробітництва з Європейським Союзом в питаннях аграрної сфери вважається складним і довготривалим процесом. Проте це, без сумніву, виступатиме важливим чинником для подальшої модернізації вітчизняної

© Я. М. Гадзало, Ю. Я. Лузан, 2021

аграрної економіки на загальноприйнятих у світовому просторі ринкових принципах, поглиблюючи інтеграційні процеси й ґрунтуючись на спільних інтересах і цінностях.

Важливою передумовою ефективної участі України у глобальних інтеграційних процесах визнано досягнення взаємного розуміння державних політик учасниками міжнародних економічних відносин, закріплених у національних законодавчих актах, володіння необхідними знаннями і дотримання сторонами правил, визначених Світовою організацією торгівлі (СОТ), іншими міжнародними союзами та відповідними міждержавними угодами. Варто враховувати, що різні міжнародні угоди, згоду на обов'язковість виконання яких надано Верховною Радою України, згідно з Конституцією України мають вищу юридичну силу порівняно з вітчизняним законодавством, що потребує відповідної правової узгодженості щодо закріплених у них норм і вимог.

Організація виконання міжнародних зобов'язань важлива і відповідальна функція державних інституцій. Вона вимагає не тільки відповідних рішень, а й обґрунтованих прогнозів та пошуку ефективних механізмів у питаннях державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які першочергово повинні забезпечити захист національних інтересів.

На сьогодні держава знаходиться в процесі виконання прийнятих на себе багатьох міжнародних зобов'язань, у тому числі заходів, визначених Угодою про асоціацію, невиконання, затягування або непрофесійне виконання яких стримуватиме розвиток економічного співробітництва з країнами Європейського Союзу та підвищення ефективності участі України в інших глобальних інтеграційних процесах.

Відповідно до Угоди про асоціацію, поряд із загальними заходами організації економічного співробітництва, в питаннях аграрного сектору й розвитку сільських територій конкретизовано напрями поступового наближення Україною аграрного законодавства, приведення інституційної інфраструктури і системи державного контролю забезпечення якості харчових продуктів відповідно до регуляторної та адміністративної політики і практики Європейського Союзу.

Насамперед це стосується правового забезпечення гармонізації регуляторних механізмів з урахуванням дії майже 60 відповідних

регламентів, директив, рішень, рекомендацій та повідомлень Європейського Союзу. Серед них питання завершення гармонізації стандартів якості аграрної продукції, регулювання ведення органічного виробництва та вирощування генетично модифікованих сільськогосподарських культур, дотримання правил торгівлі насінням і племінними ресурсами, захисту географічних значень, походження й способів виробництва сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, розвитку біорозмаїття тощо. Незважаючи на досить значний період дії Угоди про асоціацію, в згаданих питаннях ще залишається багато проблем, які вимагають додаткового опрацювання та врегулювання.

Незадовільно виконуються також визначені Угодою заходи щодо зближення політик у галузях рибальства і лісового господарства, удосконалення системи управління розвитком сільських територій, посилення захисту навколишнього середовища, в тому числі з урахуванням змін клімату, розвитку системи аграрної науки й освіти, гармонізації механізмів захисту інтелектуальної власності та ряд інших питань, пов'язаних з аграрною сферою.

Звідси, в аграрній сфері України поки що виконання зобов'язань, окреслених Угодою про асоціацію та іншими міжнародними угодами в питаннях забезпечення ефективного інтегрування в глобальні європейські й світові економічні процеси, на сьогодні можна оцінити як незавершені та не повністю збалансовані. Це підтверджується незадовільними темпами поширення довготермінових партнерських відносин між учасниками аграрних ринків, зокрема в питаннях впровадження спільних аграрних проєктів, недостатності й нестабільності іноземного інвестування вітчизняного аграрного сектору економіки, прогресування сировинного експорту української аграрної продукції, поширення на відміну від європейських тенденцій соціальних та екологічних проблем на сільських територіях і т.ін.

Така ситуація вказує на незадовільну організацію з наближення до європейських аналогів інституціонального забезпечення зовнішньоекономічного вектора агропромислової діяльності та розвитку сільських територій держави, необхідність поліпшення координації міжнародної співпраці, а також коригування дій відповідних міжнародних і національних інститутів тощо.

Врегулювання зазначених та інших тенденцій потребує активізації наукового пошуку обґрунтованих пропозицій з удосконалення державної політики в питаннях організації зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі поліпшення наукового забезпечення виконання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом в частині аграрної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми євроінтеграції України, пов'язані з аграрним сектором економіки, розглядаються у наукових працях багатьох відомих вчених-економістів, таких як: О. М. Бородіна [2]; В. І. Власов [4]; П. І. Гайдуцький [5]; О. В. Захарчук [9]; Т. О. Зінчук [1]; С. М. Кваша; І. Г. Кириленко [7]; М. Ф. Кропивко [3]; Ю. О. Лупенко [3, 8, 9, 14]; П. Т. Саблук [8, 10, 13]; В. М. Ціхановська [16]; О. Г. Шпикуляк [17]. Ці та інші автори значну увагу приділяють як теоретичним аспектам, так і науковому супроводженню організації практичної реалізації відповідних заходів з питань європейської інтеграції.

Мета статті - визначити сучасні проблеми та обґрунтувати пріоритетні заходи для ефективного розвитку інтеграційних процесів стосовно аграрного сектору України з Європейським Союзом.

Виклад основних результатів дослідження. Після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом Україна, включаючи аграрний сектор економіки, шляхом розширення участі в глобальних економічних процесах отримала значні додаткові потенційні можливості суспільно-економічного розвитку. На думку багатьох вчених і учасників зовнішньоекономічної діяльності, щоб максимально їх використати, сторонам слід активніше та якісніше забезпечувати виконання завдань, окреслених згаданим міжнародним нормативним актом. При цьому на нашу державу, яка крім того має намір у майбутньому приєднатися до Європейського Союзу, що закріплено в Конституції України, покладаються основні завдання із здійснення окреслених заходів, з перспективою досягнення відповідних критеріїв, визначених різними європейськими деклараціями та згаданою Угодою. Такі дії з

української сторони, на наш погляд, повинні отримати більш системний і послідовний характер, з обов'язковою спрямованістю на максимальний захист національних інтересів.

Варто зауважити, що об'єктивно країни та особливо конкретні господарючі суб'єкти - учасники міжнародних економічних відносин, основні завдання визначають виходячи з власних інтересів. Якщо розглядати торговельні відносини як основну складову зовнішньоекономічної діяльності, то тут зазвичай створюються окремі переваги на етапі домовленостей шляхом обмеження можливостей відповідних зарубіжних конкурентів через квотування експорту й імпорту продукції, непаритетного митно-тарифного і нетарифного регулювання, застосування податкових та інших фінансових і адміністративних інструментів, різних цінних і валютних обмежень тощо, за яких відповідні країни потрапляють в гірші економічні умови.

Такі дії відзначалися при вступі України до СОТ, зокрема в питаннях застосування певних обмежень напрямів і обсягів державної підтримки, вимог щодо скасування спеціальних режимів оподаткування, пільгових умов кредитування агровиробників, застосування непаритетного рівня митно-тарифних ставок по окремих видах продукції тощо.

Подібне простежувалося при схваленні домовленостей про зону вільної торгівлі України з Європейським Союзом, зокрема в частині застосування мінімальних квот на імпорт аграрної продукції на європейські ринки, що для порівняння у 2020 р. навіть приблизно не співвідноситься з потенційними можливостями України стосовно обсягів експорту окремих видів продукції (табл.).

Проте, з іншого боку, це переконливо вказує на необхідність підвищення рівня обґрунтованості пропозицій та кваліфікованого захисту інтересів України державними менеджерами - учасниками з підготовки таких та інших міждержавних домовленостей, необхідності досконалого володіння ними міжнародним правом з питань участі в глобальних економічних процесах.

**Митно-тарифне регулювання експорту Україною на ринок
Європейського Союзу окремих видів сільськогосподарської продукції,
на які застосовуються механізми квотування**

Вид продукції	Умови про зону вільної торгівлі		Довідково. Загальні обсяги експорту Україною аграрної продукції у 2020 р.
	Обсяги квот, встановлені ЄС при експортуванні на європейські ринки, на які застосовуються нульові митно-тарифні ставки регулювання	Митно-тарифні ставки на українську продукцію, яка експортується понад обсяги встановлених ЄС квот	
Пшениця	950 тис. тонн на рік із поступовим збільшенням квоти протягом 5 років до 1 млн тонн	Від 95 до 148 євро за 1 тонну	18,1 млн тонн
Кукурудза	400 тис. тонн на рік із поступовим збільшенням квоти протягом 5 років до 650 тис. тонн	До 94 євро за 1 тонну	27,9 млн тонн
Свинина	20 тис. тонн на рік + додаткова квота в обсягах 20 тис. тонн на рік	До 86,9 євро за 100 кг	2,9 тис. тонн
М'ясо свійської птиці	16 тис. тонн на рік із поступовим збільшенням квоти протягом 5 років до 20 тис. тонн + додаткова квота в обсягах 20 тис. тонн	Від 18,7 до 102,4 євро за 100 кг	431 тис. тонн
Яйця (експортовані не для інкубації)	1,5 тис. тонн на рік із поступовим збільшенням квоти протягом 5 років до 3 тис. тонн + додаткова квота в обсягах 3 тис. тонн	30,4 євро за 100 кг	114 тис. тонн

Примітка. На насіння ріпаку на ринку ЄС застосовується нульова митно-тарифна ставка без обмеження обсягів імпорту. На соняшникову олію введено тарифне регулювання на рівні 6,4% від експортованої вартості. Тоді як імпорт аграрної продукції європейських виробників в Україну здійснюється без будь-яких обмежень механізмами квотування.

Джерело: Сформовано авторами відповідно до Угоди про євроасоціацію та даних Державної служби статистики України.

Аналізуючи угоди України про вступ та співробітництво з різними світовими організаціями і союзами, зокрема СОТ, ФАО ООН, МВФ та Угоду про асоціацію, виокремлюється насамперед необхідність усвідомлення: не просто задоволення бажань із розширення обсягів експорту продукції, зростання обсягів іноземного інвестування, отримання зовнішніх фінансових запозичень чи інших преференцій, а вирішення таких завдань завдяки досягненню в державі відповідної ідентичності функціонування національної економіки і державних інститутів з урахуванням сформованих такими міжнародними союзами основних принципів і критеріїв. Тобто необхідно розбудовувати відносини на умовах застосування зрозумілих єдиних та недискримінаційних правил співробітництва.

Також важливо враховувати, що ефективна участь України в глобальних економічних процесах передбачає, що такі питання, як дотримання дії об'єктивних ринкових законів та окреслених в угодах інших цінностей повинні бути вищими над окремими вузькими економічними уподобаннями, інакше така економічна інтеграція набуватиме викрив-

леного й неефективного характеру, а державу в глобальному середовищі вважатимуть непослідовним і ненадійним партнером.

Досліджуючи реальний стан та основні тенденції розвитку національної економіки для досягнення бажаного ефекту від виконання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, можна сформулювати основні проблеми як загального порядку, так і безпосередньо в аграрному секторі, які повинні враховуватися для їх врегулювання принципово новими ринковими механізмами.

Загалом можна стверджувати, що на сьогодні створене Україною інституційне середовище, зокрема законодавча база і система державного управління, виявилися недостатніми для ефективного розвитку національної економіки, в тому числі з урахуванням розширення участі в глобальних економічних процесах у багатьох сферах економічної діяльності, включаючи аграрний сектор України.

Однією з головних проблем загального порядку на сьогодні виступає необхідність пошуку надійних запобіжників для забезпечення стабільності української економіки, яка з різних причин залишається більш

уразливою і незахищеною в умовах світових економічних криз, ніж, до прикладу, економіка Європейського Союзу. Це підтверджують статистичні дані останньої глобальної світової кризи 2009 р., коли реальний ВВП України (навіть в умовах відсутності воєнного чинника) скоротився на 15,1 %, тоді як загалом у країнах Європейського Союзу, за даними Євростату, на 5,6 %. Крім того, цей показник виявився найвищим порівняно з кожною окремою країною згаданого співтовариства. Такі ризики, безумовно, враховуються європейськими та іншими зарубіжними партнерами.

До цього слід віднести також нестабільність національної грошової одиниці. За недосконалості інструментів сучасної монетарної й економічної політики держави наявні значні коливання інфляції та високий рівень девальвації гривні. Так, за даними Національного банку України, офіційний середньорічний курс гривні відносно долара США, в яких, як правило, оцінюється зовнішньоторговельна діяльність, у 2020 р. тільки за короткий період порівняно з 2010 р. зменшився у 3,3 раза (від 7,94 до 26,17).

Таке катастрофічне падіння вартості національних грошей ще не отримало необхідних наукових оцінок, проте спричинило, насамперед для більшості українських учасників зовнішньоекономічних відносин, підприємств з іноземним капіталом, у тому числі аграрників складну ситуацію й не відповідає світовим та європейським тенденціям. За великим рахунком, на сьогодні, як і раніше, банківська система України явно не справляється зі своєю основною функцією – кредитування реального сектору економіки. Це надто негативно впливає на розвиток сільського господарства, якому притаманний яскраво виражений сезонний характер виробництва, та інші особливості функціонування. Високий рівень відсоткових ставок та дефіцит кредитних ресурсів, відсутність порівняно з іншими розвиненими країнами банківського кооперативного сектору для кредитування агровиробників і сільських громад, нерозвиненість сектору кредитування дрібних учасників аграрного ринку, включаючи особисті селянські господарства, які виробляють критичну масу сільськогосподарської продукції в Україні, недостатність уваги банківської системи до кредитування заходів із диверсифікації агропромислової діяльності, зокрема поглиблення переробки

сільськогосподарської продукції та стимулювання експорту продовольчих товарів із високою доданою вартістю, недосконалість реєстрів та відсутність гармонізованих механізмів з оцінок вартості заставного майна та інші взаємопов'язані чинники залишаються відчутним бар'єром на шляху до максимального залучення вітчизняних учасників аграрного ринку до збільшення пропозицій конкурентних товарів на зовнішніх ринках.

Разом із тим видається доречним також згадати не зовсім коректну позицію і європейських кредиторів, особливо при схваленні відомого кредиту в 600 млн євро, де однією з неприйнятих умов було скасування мораторію на експорт лісу – кругляку. До цього також можна віднести прив'язування до різних іноземних преференцій прискорення зняття мораторію на продаж українських чорноземів. Це стало одним з аргументів для лобювання просування недостатньо обґрунтованого земельного законодавства, зокрема в частині ухвалення максимальних обсягів в одного власника до 10 тис. га земель сільськогосподарського призначення (при намаганні законодавчо затвердити можливість такої власності до 300 тис. га), відсутності механізмів регулювання обсягів оренди землі, що сприятиме законодавчому утвердженню монополій та неоднозначно сприйнято суспільством, фермерами й селянами.

Крім того, на думку багатьох науковців, не до кінця продуманим стало скасування спеціальних режимів справляння ПДВ та внесення змін до фіксованого податку для сільгоспвиробників, посиляючись на вимоги міжнародних кредиторів. Агровиробники ще й до цього часу так і не отримали вмотивованих відповідей: які незаперечні аргументи необхідності таких змін, обґрунтованість прогнозів можливих негативних наслідків з тінізації податкових відносин, ускладнень податкових розрахунків замість задекларованого державою спрощення і дерегуляції, їх вплив на результативність господарювання в аграрному секторі економіки, як вплине нестабільність таких податкових правил на процеси іноземного інвестування та інші складники економічної діяльності.

Такі приклади тут наведено з метою чіткішого усвідомлення, що поряд із ризиками, пов'язаними з недосконалою внутрішньою державною політикою, існують і ризики, зумовлені унаслідок свідомих чи несвідомих дій іноземних партнерів. Тому, на наш

погляд, такі дії постійно повинні бути предметом принципових обґрунтованих оцінок та прогнозів відповідних державних інституцій, передусім виходячи виключно з інтересів національних виробників і суспільства.

До інших важливих проблем загального порядку, які стримують ефективний розвиток зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі аграрного сектору України, слід віднести високий рівень тінізації господарських відносин, неефективне антимонопольне регулювання та корупцію. Не заглиблюючись у цю проблематику, можна стверджувати, що подібні негативні явища надзвичайно взаємопов'язані. Вони разом викривляють ринкові відносини, формують середовище, де неможливо розвивати конкуренцію, справедливо захищати інтереси всіх учасників ринку, включаючи іноземних партнерів, обмежують можливості результативно впливати на вирішення соціальних, екологічних та інших проблем у суспільстві.

Високий рівень тіньової економіки в Україні, який різними експертами оцінюється в межах 30-40%, чітко засвідчує, що протягом останніх років монополії і тіньовий ринок продовжують залишатися загрозливою «інституціональною силою», яка провокує поширення негативних політичних, економічних, соціальних, екологічних та інших тенденцій в державі, що не співвідносяться з принципами й цінностями, закладеними у відповідних світових і європейських деклараціях, зокрема схваленими сторонами умовами в Угоді про асоціацію України з Європейським Союзом. І такий перелік проблем загальноєкономічного порядку, на жаль, можна продовжувати.

Удосконалення державної політики з вирішення зазначених та інших проблем функціонування національної економіки одночасно з модернізацією регуляторних механізмів стосовно аграрної сфери, включаючи зовнішньоекономічну діяльність, без сумніву, сприятиме якісному виконанню Угоди про євросоціацію, а також забезпеченню підвищення ефективної участі України в інших глобальних економічних процесах.

Для українського аграрного сектору, з великими невикористаними можливостями для свого розвитку, розширення ємності ринків вітчизняної аграрної продукції за рахунок активізації експорту, зростання обсягів залучення іноземних інвестицій та інші можливості виступають важливими чинниками.

На сьогодні Європейський Союз перетворився в потужний ринок товарів і послуг, який нараховує понад 500 млн споживачів продовольчих товарів, об'єднує 28 країн із територією понад 4,3 млн км², із виробництвом сукупного ВВП за 13 трлн євро, що становить майже четверту частину світових обсягів.

Асоціація України з Європейським Союзом та намагання стати в майбутньому його членом насамперед вимагає формування інституціонального середовища відповідно до принципів і критеріїв цього співтовариства. Крім того, існує умова, за якої коли країна визнає й слідує встановленим таким принципам і критеріям, то вона може розраховувати на подібне членство.

Стосовно аграрного сектору України таке членство передусім потребує наближення державної аграрної політики до Спільної аграрної політики Європейського Союзу, яка визнана єдиною політикою для всіх країн співтовариства, закріпленою у відповідних регламентах, директивах та інших рішеннях керівних органів союзу.

Більшість основних заходів України з цих питань якраз і закладені в Угоді про асоціацію, де конкретизовані напрями поступового наближення законодавства України у сфері агропромислової діяльності та розвитку сільських територій.

Спільна аграрна політика Європейського Союзу спрямовується на здійснення скоординованих заходів на відповідних засадах у всіх країнах - його членах. Зокрема це організація базової підтримки доходів фермерів, яка не пов'язана з обсягами продукції, що вони виробляють. Критеріями тут виступають кількість оброблених ними гектарів або поголів'я тварин шляхом подання відповідних заявок за умови бути активним фермером, із дотриманням правил стосовно використання земель, охорони навколишнього середовища, управління водними ресурсами, збереження біорізноманіття та інших вимог. Основними напрямами такої політики також вирізняються підтримка організації спільних ринків сільськогосподарської і харчової продукції, розвитку сільських територій, фінансування управління та моніторинг спільної аграрної політики. Важливим чинником стабільності виступає і політика бюджетної підтримки розвитку аграрного сектору та сільських територій, яка визначена терміном на сім років.

За даними проекту ЄС «Впровадження сільськогосподарської та продовольчої політики в Україні» (Europe AID/137136/DH/SER/UA), у середньому прями виплати фінансової підтримки фермерів за рахунок спільного бюджету Європейського Союзу становили в рік протягом періоду 2014-2020 рр. 267 євро на 1 га. Крім того, за рахунок власних бюджетів країн-членів ЄС на конкретні національні програми виділялися додаткові кошти з урахуванням специфічних умов ведення сільського господарства. Додатково на підтримку розвитку сільських територій на цей період із спільного бюджету співтовариства було виділено майже 100 млрд євро, а безпосередньо з бюджетів країн на такі цілі також спрямовано 61 млрд євро. Діяло 118 різних програм підтримки розвитку сільських територій, що забезпечувало взаємопов'язаний розвиток агропромислового виробництва та сільських територій.

На сьогодні як важливу відмінність з Україною слід вказати роботу в питаннях взаємопов'язаного розвитку аграрного сектору економіки і сільських територій в Європейському Союзі безпосередньо спеціалізованих інституцій - дирекції з питань розвитку сільського господарства та сільських територій Європейської комісії, акредитованих платіжних агентств у кожній країні ЄС, а також національних міністерств, що відповідають за агропромисловий та сільський розвиток разом з органами управління на відповідних територіях. Для виконання своїх функцій згаданим органам надано необхідні повноваження, фінансові ресурси та регламентами, які визначають відповідні правила з управління, включаючи систему моніторингу і контролю. Також забезпечується ефективна співпраця таких органів управління з громадськими організаціями й союзами аграрного спрямування з широким використанням механізмів державно-приватного партнерства.

Держави-члени Європейського Союзу дотримуються визначених правил в існуючих рамках, користуючись певною допустимою гнучкістю. Тобто у співтоваристві створена і діє ефективна комплексна система державного управління важливим напрямом суспільно-економічної діяльності на макро- і мікрорівнях, яка забезпечує позитивні результати.

В Україні за період незалежності так і не вдалося побудувати ефективну систему державного управління аграрним сектором економіки і взаємопов'язаним розвитком

сільських територій. Ще й досі дублюються функції багатьох центральних органів державного управління з питань забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки, управління фінансовими, земельними, водними, лісовими та іншими природними ресурсами, питаннями захисту навколишнього середовища, боротьби з негативними явищами, пов'язаними зі змінами клімату, досягнення збалансованого взаємопов'язаного розвитку сільських економік і громад на регіональних рівнях, включаючи питання створення й підтримки зайнятості населення в сільській місцевості, організації ринків, надання відповідних послуг, контролю за безпекою харчових продуктів, функціонування ветеринарної медицини, розвитку меліорації, наукового та кадрового забезпечення і т.п. На сьогодні ситуація у сфері державного управління ще більше ускладнилася також унаслідок незавершеного розподілу функцій і повноважень у зв'язку з процесами децентралізації влади, недосконалими механізмами державного і місцевого бюджетування, необґрунтованої ліквідації та непростим відновленням діяльності Міністерства аграрної політики та продовольства України тощо.

Безумовно, враховуючи сучасні обмежені можливості Державного бюджету України, національні агропромисловці не можуть отримувати таку відчутну державну підтримку як у Європейському Союзі. Через це значно знижуються їх конкурентні передумови участі в глобальному економічному середовищі. Тому об'єктивно вбачається, що на сьогодні головними джерелами поповнення фінансових ресурсів повинні одночасно виступати: активізація банківського кредитування та створення сприятливого середовища для збільшення обсягів внутрідержавного інвестування, а також розширення власних можливостей агропромисловців за рахунок підвищення рівня прибутковості від господарської діяльності. Тільки таким чином можна вирівнювати стартові передумови для конкурентної участі українських учасників аграрного ринку в глобальних економічних процесах. Це спільне і невідкладне завдання як держави, банківської системи, так і агропромисловців, громадських аграрних організацій, аграрної науки і освіти, об'єднаних споживачів аграрної продукції, суб'єктів з надання різних послуг та інших співучасників аграрного розвитку.

Організатором виконання такого, без сумніву, надскладного завдання повинно виступати Міністерство аграрної політики та продовольства України, надавши йому для цього відповідні функції і повноваження.

Варто зазначити, що нині Спільна аграрна політика Європейського Союзу переорієнтовується на формування особливої моделі сільського розвитку, де сільгоспвиробник знаходиться у центрі не тільки організації господарювання, а й одночасно обов'язкового врахування при цьому максимального сприяння вирішенню соціальних і культурних проблем на відповідних територіях, охорони навколишнього середовища, безпеки харчових продуктів, забезпечення здоров'я тварин і рослин тощо. Для українських виробників це не нове завдання, адже в радянські часи такі функції були покладені на тодішні колгоспи і радгоспи.

В Україні за втрати принципу системності розбудови владних інституцій і ринкового реформування в аграрній сфері виконання подібних функцій на сільських територіях натеper характеризується значною розбалансованістю. Це чітко простежується із втраченою облаштованістю українських сіл, високим рівнем безробіття у сільських жителів, обмеженими можливостями задоволення потреб в отриманні знань, послуг у сферах медицини, культури, спорту, торгівлі, транспортного сполучення, практичної відсутності банківського обслуговування, організації поширення інформації через ІТ-технології тощо. Все це вимагає інституціонального упорядкування шляхом удосконалення законодавчого забезпечення та певної структурної перебудови системи державного управління з використанням успішного європейського досвіду.

На сьогодні доцільно шляхи розбудови досконалої системи державного управління розвитком аграрної економіки і сільських територій, включаючи визначення принципів і пріоритетів аграрного розвитку, напрямів та окреслення механізмів державного регулювання, організації самоврядування, державно-приватного партнерства, саморегулювання з урахуванням розвитку процесів міжнародної інтеграції та інших складових інституціонального упорядкування з використанням кращого досвіду країн Європейського Союзу, закласти в законодавчий акт про оновлену аграрну політику в Україні, який потребує

термінової розробки та прийняття Верховною Радою України.

Варто зазначити, що уже шість років як припинив дію Закон України «Про державну аграрну політику на період до 2015 року». Як наслідок, органи державної виконавчої влади, законодавці, аграрна наука й освіта, виробники, взагалі українське суспільство втратили законодавчо визначені завдання, пріоритети і принципи та інші засади сучасного розвитку аграрної економіки і сільських територій, дотримання послідовності, етапності й системності формування аграрного законодавства, як основних інституціональних інструментів реалізації завдань державної аграрної політики. Разом із тим багато завдань згаданого закону ще й до цього часу залишаються не виконаними.

Важливою проблемою, яка постає стримуючим фактором активізації зовнішньоторговельних відносин, вирізняється досягнення оптимального рівня впорядкованості та відповідна уніфікація до європейських аналогів правил, формулювань, характеристик і методів контролю щодо оцінок і технічного регулювання якості сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів. Її остаточне вирішення дозволить розширити вікно такого співробітництва, уникнути багатьох непорозумінь і конфліктів у міжнародних торговельних відносинах. Сьогодні і на внутрішньому, і на зовнішньому ринках харчова безпечність та якість продовольчих товарів виступає одним із базових чинників їхньої конкурентності, успішності експортно-імпортних операцій. Слід зазначити стосовно спільного ринку Європейського Союзу, що українська сільськогосподарська продукція і продовольчі товари нині тут реалізуються лише за умови виконання визначених вимог до їх безпечності відповідно до встановлених технічних регламентів.

Аналогічно у більшості розвинених країн світу теж встановлені досить жорсткі вимоги до забезпечення якості харчової сировини та готових продовольчих товарів. Така ситуація потребує прискорення адаптації національних законодавчих і нормативних регулятивних актів до міжнародних стандартів. Це стосується насамперед гармонізації національних стандартів до вимог FN Європейського Союзу, CODEX STAN Комісії CODEX Alimentarius, ISO міжнародної організації зі стандартизації, IDE міжнародної молочної федерації і т.ін.

За даними вчених Інституту продовольчих ресурсів НААН на початок 2021 р. ступінь гармонізації стандартів у харчовій промисловості з питань загальних методів перевіряння та аналізування харчових продуктів забезпечено на рівні 46,4 %. Проте по таких основних продуктах, як гармонізація стандартів на м'ясо і м'ясопродукти - це 14,4%, напої - 13,9, цукор і цукристі продукти - 14,7, овочеві та фруктові продукти - 35,3, перероблених зернових і бобових культур - 26,9, олії та жири - 50,5, молоко і молочні продукти - 50,7%. Загалом ступінь гармонізації стандартів харчових продуктів досягнув рівня 38,3%. Ступінь гармонізації технологій виробництва і «Словника термінів» забезпечено на рівні 15,7%, харчової мікробіології - 67,3%.

Не зважаючи на проведену велику роботу технічними комітетами за останні роки щодо гармонізації стандартів, цього виявилось недостатньо для ефективного розгортання торговельної діяльності вітчизняною аграрною продукцією на європейському та інших світових ринках. Це простежується за уповільненням темпів зростання експорту аграрної продукції останніми роками та особливо прогресуванням у структурі сировинних видів продукції, передусім зерна, олійних культур та соняшникової олії, яка теж виступає промисловою сировиною. При цьому питома вага готових харчових продуктів із високою доданою вартістю у структурі українського експорту за 2019 р. становила лише 14,5%, що навіть менше порівняно з 2015 р. на 2,4%. У структурі імпорту, навпаки, питома вага готових харчових продуктів досягає останніми роками рівня майже 50 % обсягів, що вказує на непаритетні торговельні обміни агропродовольчими товарами.

Крім того, якщо залучення агровиробниками значних обсягів імпортованої сільськогосподарської техніки й обладнання для харчової промисловості, засобів захисту рослин, мінеральних добрив та інших ресурсів і технологій з однієї сторони виступає одним із головних драйверів зростання обсягів агропромислового виробництва, то з іншої, у зв'язку з девальвацією національної валюти та інших чинників призвело до значних диспропорцій в забезпеченні їх фінансової стабільності.

Значний обсяг інституціональних змін, передбачених Угодою про асоціацію, ще також необхідно здійснити Україною у галузі рибальства. Насамперед це стосується питань з удосконалення управління водними живими

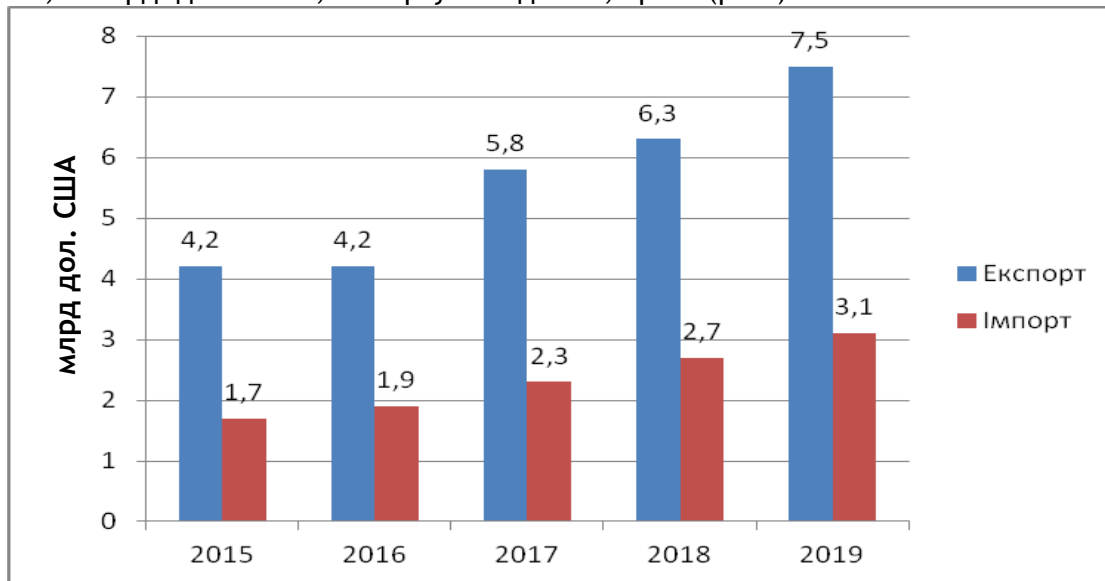
ресурсами, організації інспектування та контролю за незаконною рибальською діяльністю, уніфікація системи моніторингу суден, реєстру риболовного флоту, заходів з удосконалення функціонування ринків рибної продукції, організації системи надання інформації споживачам, здійсненні заходів до сталого розвитку прибережних громад тощо.

Потребує пошуку нових механізмів з організації співробітництва в сфері аграрної науки і технологій, удосконалення поширення знань через розширення проведення узгоджених сторонами навчальних та організаційних заходів. У цих питаннях ще не розбудовано ефективну систему співробітництва з організації спільних досліджень, обміну науковою інформацією, спільної реалізації наукових програм і дослідної діяльності, організації навчання шляхом підготовки й реалізації програм обміну для дослідників та спеціалістів і т.п. Активізація такого співробітництва в рамках виконання Угоди про асоціацію без сумніву сприятиме повнішому інноваційному забезпеченню у важливих напрямках суспільно-економічного розвитку України.

Виходячи із сукупності вищезазначених та інших проблем загальноекономічного і галузевого характеру, що суттєво обмежують ефективність участі України в глобальних інтеграційних процесах, можна стверджувати про наявність значних недоопрацювань у питаннях наближення державної політики і систем управління до умов Європейського Союзу та неможливості здійснення швидкого просування на цьому шляху. Тут, на наш погляд, потрібна прискорена побудова надійних зв'язків у вигляді системної інституціональної перебудови в середині держави, що сприйматиметься міжнародним співтовариством й українським суспільством, як це, до прикладу, відбулося в Польщі, прибалтійських республіках та деяких інших країнах у досить обмежені терміни.

Разом із тим, незважаючи на вказані проблеми з виконанням Угоди про асоціацію, включаючи розбудову зони вільної торгівлі в питаннях аграрного сектору економіки, навіть уже виконанні спільні заходи дали можливість суттєво активізувати європейський вектор співробітництва. Зокрема, значно зросла динаміка розвитку взаємної торгівлі аграрною продукцією України з країнами Європейського Союзу. Порівняно з 2015 р. обсяги експорту вітчизняної аграрної продукції на спільний європейський ринок

у 2019 р. отримали збільшення від 4,2 до 7,5 млрд дол. США, імпорту - від 1,7 до 3,1 млрд дол. США, або синхронно в 1,8 раза (рис.).

Динаміка зовнішньої торгівлі аграрною продукцією України з країнами Європейського Союзу упродовж 2015-2019 рр.

Джерело: Сформовано авторами за даними Державної служби статистики України.

Здійснення заходів щодо підвищення технологічності агропромислового виробництва та ефект розгортання зони вільної торгівлі з Європейським Союзом забезпечило наявність значного позитивного сальдо на користь України в частині експортно-імпортних операцій якісною вітчизняною сільськогосподарською продукцією та продуктами харчування, що вказує на зростання рівня їх конкурентності як на європейському, так і на внутрішньому ринках. Крім цього, відбулися певні позитивні зрушення в питаннях залучення європейських інвестицій та в інших напрямках співробітництва.

Поглиблюється взаєморозуміння аграрних політик, об'єктивних оцінок сучасних та потенційних можливостей вітчизняного аграрного сектору. Проте головним тут виступає поліпшення взаємного усвідомлення подальших спільних кроків на шляху до активізації співробітництва в аграрній сфері.

Висновки. Досліджуючи стан виконання Угоди про асоціацію, пріоритетними завданнями вітчизняних державних інституцій, учасників аграрного ринку та громадянсько-

го суспільства для забезпечення успішності розвитку євроінтеграційних процесів в аграрній сфері визнано інституційне упорядкування системи державного й регіонального управління аграрним сектором економіки і розвитком сільських територій з використанням успішної практики країн Європейського Союзу, прийняття закону України про оновлену державну аграрну політику з урахуванням необхідності її наближення до Спільної аграрної політики Європейського Союзу, удосконалення бюджетної політики України стосовно підтримки аграрного сектору економіки і розвитку сільських територій, в тому числі визначення механізмів гарантованого фінансування програм за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів терміном на сім років, збільшення бюджетної підтримки для прискорення гармонізації до європейських аналогів стандартів якості аграрної продукції, а також удосконалення системи оподаткування з метою спрощення та оптимізації податкового навантаження на агровиробників.

Список бібліографічних посилань

1. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи : монографія / за ред. проф. Т. О. Зінчук. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 494 с.
2. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції : монографія / авт. кол.: М. Бетлій та ін. ; за ред. О. М. Бородіної. Ужгород : ІВА, 2006. 496 с.

References

1. Zinchuk, T.O. (Ed.) (2019). Ahrarna polityka Yevropeiskoho Soiuzu: vyklyky ta perspektyvy: monohrafiia [Agrarian policy of the European Union: challenges and prospects: monograph]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [In Ukrainian].

3. Аграрний устрій в Україні: наукове видання / за ред. Ю. О. Лупенко, М. Ф. Кропивка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 64 с.
4. Власов В. І. Глобалістика: історія, теорія : монографія [у 2 т.] / Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2012. 570 с.
5. Гайдучий П. І. Структурні перекося і ризики в АПК. *Економіка АПК*. 2014. № 7. С. 38-46.
6. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. № 1158. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF#Text>.
7. Cherevko, H. (2019). Global problems of rural development: Gender aspect. *Scientific Horizons*, 2(75), 73-79. doi: 10.332491/2663-2144-2019-75-2-73-79
8. Лупенко Ю. О. Стан та перспективи сталого розвитку сільських територій. *Сучасні проблеми та перспективи сталого розвитку сільських територій* : зб. матеріалів Шістнадцятого конгресу вчених економістів-аграрників та Міжнар. наук.-практ. конф. Київ, 1 червня 2017 р. / редкол. : Лупенко Ю. О., Саблук П. Т. та ін. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 386 с.
9. Лупенко Ю. О., Захарчук О. В. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка АПК*. 2018. № 11. С. 9-18.
10. Модернізація державної політики розвитку аграрної сфери України: виклики, шляхи вирішення : монографія / Гадзало Я. М., Гладій М. В., Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Київ : Аграрна наука, 2020. С. 379.
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15#Text>.
13. Саблук П. Т., Лузан Ю. Я. Аграрна політика та чинники її реалізації. *Економіка АПК*. 2019. № 10. С. 6-17.
14. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року / [Ю. О. Лупенко, М. Й. Малік, О. Г. Булавко та ін.] ; за ред. Лупенко Ю. О., Булавко О. Г. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2013. 74 с.
15. Угода про асоціацію між Україною і Європейським Союзом. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/984011>.
16. Ціхановська В. М. Оцінка стану та основні напрями розвитку агропродовольчого ринку в умовах глобалізації. *Ефективна економіка*. 2016. № 3. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4819>.
17. Skydan, O., Shvets, T., Plotnikova, M., & Kostyuk, L. (2019). Development model of territorial communities business and public administration. *Scientific Horizons*, 9(82), 3-12. doi: 10.33249/2663-2144-2019-82-9-3-12
2. Betlii, M., et al. (2006). Agrarnyi sektor Ukrainy na shliakhu do yevrointehratsii: monohrafiia [The agricultural sector of Ukraine on the way to European integration: monograph]. O.M. Borodina (Ed.). Uzhhorod: IVA [In Ukrainian].
3. Lupenko, Yu.O., Kropyvko, M.F., et al. (2017). Agrarnyi ustrii v Ukraini: naukove vydannia [Agrarian system in Ukraine: scientific publication]. Yu.O Lupenko, M.F. Kropyvko (Ed.). Kyiv: NNTs «IAE» [In Ukrainian].
4. Vlasov, V.I. (2012). Hlobalistyka: istoriia, teoriia: monohrafiia [Agrarian system in Ukraine: scientific publication]. Vinnytsia: TOV «Nilan-LTD» [In Ukrainian].
5. Haidutskiy, P.I. (2014). Strukturni perekosy i ryzyky v APK [Structural discrepancies and risks of crises of the AIC]. *Ekonomika APK*, 7. pp. 38-46. [In Ukrainian].
6. Derzhavna tsilova prohrama rozvytku ukrainskoho sela na period do 2015 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy # 1158 vid 19.09.2007 [The state target program of development of the Ukrainian village for the period till 2015: the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine from 09/19/2007 No. 1158] (2007). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF#Text> [In Ukrainian].
7. Cherevko, H. (2019). Global problems of rural development: Gender aspect. *Scientific Horizons*, 2(75), 73-79. doi: 10.332491/2663-2144-2019-75-2-73-79
8. Lupenko, Yu.O. (2017). Stan ta perspektyvy staloho rozvytku silskykh terytorii [Status and prospects of sustainable development of rural areas]. *Suchasni problemy ta perspektyvy staloho rozvytku silskykh terytorii* : zb. materialiv Shistnadtsiatoho konhresu vchenykh ekonomistiv-ahrarynykiv ta Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Kyiv, 1 chervnia 2017. Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].
9. Lupenko, Yu.O., Zakharchuk, O.V. (2018). Investytsiine zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy [Investment provision of innovative development of Ukrainian agriculture]. *Ekonomika APK*, 11. pp. 9-18 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201811009>.
10. Hadzalo, Ya.M., Hladii, M.V., Sabluk, P.T. & Luzan, Yu.Ya. (2020). Modernizatsiia derzhavnoi polityky rozvytku ahrarynoi sfery Ukrainy: vyklyky, shliakhy vyrishennia : monohrafiia [Modernization of the state policy of development of agrarian sphere of Ukraine: challenges, ways of the decision: monograph]. Kyiv: Ahraryna nauka [In Ukrainian].
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> [In Ukrainian].
12. Pro osnovni zasady derzhavnoi ahrarynoi polityky na period do 2015 roku : Zakon Ukrainy vid 18.10.2005 # 2982-IV [On the basic principles of state agricultural policy for the period up to 2015: Law of Ukraine of October 18, 2005 No. 2982-IV]. (2005). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15?lang=uk#Text> [In Ukrainian].
13. Sabluk, P.T., Luzan, Yu.Ya. (2019). Ahraryna polityka ta chynnyky yii realizatsii [Agrarian policy and factors for its implementation]. *Ekonomika APK*. 10. pp. 6-17 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201910006>.
14. Lupenko, Yu.O., Malik, M.Yo., Bulavko, O.H., et al. (2013). Stratehichni napriamy staloho rozvytku silskykh terytorii na period do 2020 roku [Strategic directions of sustainable development of rural areas for the period up to 2020]. Yu.O., Lupenko, O.H. Bulavko (Ed.). Kyiv: NNTs IAE [In Ukrainian].
15. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu i Yevropeiskym Soiuzom [European Union-Ukraine Association Agreement] (2014). Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011?test=4/UMfPEGznhhaP1.ZixKBnfzHI4s.s80msh8le6#Text [In Ukrainian].
16. Tsikhanovska, V.M. (2016). Otsinka stanu ta osnovni napriamy rozvytku ahroprodovolchoho rynku v umovakh hlobalizatsii [Assessment of the state and directions of development domestic agricultural market under globalization]. *Efektivna ekonomika*, 3. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4819> [In Ukrainian].
17. Skydan, O., Shvets, T., Plotnikova, M., & Kostyuk, L. (2019). Development model of territorial communities business and public administration. *Scientific Horizons*, 9(82), 3-12. doi: 10.33249/2663-2144-2019-82-9-3-12

Hadzalo Ya. M., Luzan Yu. Ya. *Development of the agricultural sector of Ukraine's economy under European integration*

The purpose of the article is to identify current problems and justify priority measures for the effective development of integration processes in relation to the agricultural sector of Ukraine with the European Union.

Research methods. We used the dialectical method of scientific knowledge of processes and phenomena, a comparative analysis of the institutional environment in the European Union and Ukraine, the analytical method - for objective assessments of socio-economic processes in the agricultural sector of Ukraine.

Research results. The measures for the effective development of the integration processes of the agricultural sector of Ukraine to the conditions of the European Union are substantiated, the expediency of preparing and consolidating the updated state agrarian policy of Ukraine in the relevant legislative act in order to converge with the relevant law and regulatory mechanisms of the European Union, as well as improving the system of public administration of the agricultural sector of the economy Ukraine and the interrelated development of rural areas.

Scientific novelty. The ways of improving the state agrarian policy, taking into account the European integration processes of Ukraine, have been determined.

Practical significance. The results of the study can be used in the practical activities of government bodies in organizing foreign economic activity, taking into account the protection of national interests, improving legislation on agrarian policy and state management of the agrarian sector of Ukraine, in the educational process. *Tabl.: 1. Figs.: 1. Refs.: 17.*

Keywords: european association; integration; state agricultural policy; institutions; country territories; agricultural sector; free trade zone; export; import.

Hadzalo Yaroslav Mykhailovych - doctor of agricultural sciences, professor, academician of NAAS, the president of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (9, M. Omelianovycha-Pavlenka St., Kyiv, 01010)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5028-2048>

Luzan Yurii Yakovych - doctor of economic sciences, academician of NAAS, counsellor of the presidium National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (9, M. Omelianovycha-Pavlenka St., Kyiv, 01010), adviser to the directorate of Institute of Food Resources of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (4A, Ye. Sverstiuka St., Kyiv, 02000)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Развитие аграрного сектора экономики Украины в условиях евроинтеграции

Цель статьи - определить современные проблемы и обосновать приоритетные меры для эффективного развития интеграционных процессов в отношении аграрного сектора Украины с Европейским Союзом.

Методика исследования. Используются диалектический метод научного познания процессов и явлений, сравнительного анализа институциональной среды в Европейском Союзе и Украине, аналитический - для объективных оценок социально-экономических процессов в аграрном секторе Украины.

Результаты исследования. Обоснованы меры для эффективного развития интеграционных процессов аграрного сектора Украины к условиям Европейского Союза, доказана целесообразность подготовки и закрепления обновленной государственной аграрной политики Украины в соответствующем законодательном акте с целью сближения с соответствующим правом и регуляторными механизмами Европейского Союза, а также усовершенствования системы государственного управления аграрным сектором экономики Украины и взаимосвязанным развитием сельских территорий.

Элементы научной новизны. Определены пути совершенствования государственной аграрной политики с учетом евроинтеграционных процессов Украины.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть использованы в практической деятельности органов государственного управления в вопросах организации внешнеэкономической деятельности с учетом защиты национальных интересов, совершенствовании законодательства по аграрной политике и государственного управления аграрной сферой Украины, в учебном процессе. *Табл.: 1. Илл.: 1. Библиогр.: 17.*

Ключевые слова: евроассоциация; интеграция; государственная аграрная политика; институции; сельские территории; аграрный сектор; зона свободной торговли; экспорт; импорт.

Гадзало Ярослав Михайлович - доктор сельскохозяйственных наук, профессор, академик НААН, президент Национальной академии аграрных наук Украины (01010, г. Киев, ул. Михаила Омеляновича-Павленко, 9)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-5028-2048>

Лузан Юрий Яковлевич - доктор экономических наук, академик НААН, советник Президиума Национальной академии аграрных наук Украины (01010, г. Киев, ул. Михаила Омеляновича-Павленко, 9), советник дирекции Института продовольственных ресурсов НААН (02000, г. Киев, ул. Евгения Сверстюка, 4А)

E-mail: prezid@naas.gov.ua

Стаття надійшла до редакції 06.07.2021 р.

Фахове рецензування: 02.08.2021 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка АПК*. 2021. № 8. С. 6 – 17. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108006>

Hadzalo, Ya.M. & Luzan, Yu.Ya. (2021). Rozvytok ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Development of the agricultural sector of Ukraine's economy under European integration]. *Ekonomika APK*, 8, pp. 6 – 17 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202108006>

* * *